

907

VOORLOPIG VERSLAG VAN DE COMMISSIE VAN RAP- PORTEURS over het ontwerp van wet tot

- verandering in de Grondwet, ten einde een nieuwe rechtsorde voor de in artikel 1 der Grondwet genoemde grondgebieden te kunnen voorbereiden en vestigen;
- verandering in de Grondwet, strekkende tot aanvulling van de Tweede Afdeling van het Tweede Hoofdstuk met een bepaling nopens het inkomen van een Koning of een Koningin, die afstand van de Kroon heeft gedaan;
- verandering in de Grondwet, strekkende tot invoering van het instituut van Staatssecretarissen;
- verandering in de Grondwet, strekkende tot aanvulling van het Tiende Hoofdstuk met een regeling nopens de mogelijkheid van overgang van grondwettelijke bevoegdheden van organen van burgerlijk gezag op andere organen van burgerlijk gezag.

De overweging van deze ontwerpen van wet in de afdelingen der Kamer leidde tot de volgende beschouwingen en opmerkingen.

Algemeen

Verscheidene leden verklaarden, weinig reden aanwezig te achten voor een min of meer uitvoerige bespreking van de voorstellen tot grondwetsherziening in tweede lezing, daar de Eerste Kamer na de verkiezingen in dezelfde samenstelling is teruggekeerd. Weliswaar zijn enkele leden van verschillende fracties door andere vervangen, doch voor wat betreft de fractie van de leden, hier aan het woord, bracht dit in de opvattingen dezer leden geen wijziging, aangezien de nieuwe leden verklaarden zich te kunnen verenigen met het standpunt, dat bij de eerste lezing hun politieke vrienden ter zake hadden ingenomen. Zij gevoelden geen behoefte aan herhaling van de schriftelijke en mondelinge behandeling der voorstellen in eerste lezing. Temeer niet, omdat zij er van overtuigd waren, dat een spoedige totstandkoming van de herziening een groot belang betekent zowel voor Nederland als voor Indonesië. De aan het woord zijnde leden zouden het op prijs stellen, indien de nieuwe Grondwet werd afgekondigd vóór de inhuldiging van Koningin Juliana. Het had deze leden verwonderd, dat de indiening, althans de behandeling van de wetsontwerpen, welke met de herziene Grondwet onmiddellijk verband houden, naar hun ter ore kwam, eerst na opening van de nieuwe zitting der Staten-Generaal zal geschieden.

Enige leden, die in 1946 bezwaar hadden gemaakt tegen de late indiening van de ter tweede lezing aan de Staten-Generaal aangeboden wetsontwerpen, verklaarden thans door den haastigen spoed der vorige Regering verrast te zijn. Zij namen intussen genoegen met de verklaring, in de Memorie van Antwoord aan de Tweede Kamer gedaan, dat het beter ware geweest de indiening op 27 Juli 1948 te doen plaats hebben. Wat de Regering na deze erkenning in bedoelde memorie opmerkt, achtten deze leden weinig overtuigend. Wat bedoelt de Regering, zo vroegen zij, met de woorden „zonder meer” tot uitdrukking te brengen? Zij hadden huns inziens beter achterwege kunnen blijven; de erkenning van de minder juiste procedure, door de Regering gevolgd, had er groter waarde door gekregen.

Het eerste wetsontwerp

Algemeen. Met belangstelling hadden verscheidene leden de uiteenzetting van den Minister van Overzeese Gebiedsdelen in de vergadering van de Tweede Kamer op 19 Augustus 1948, met name zijn beschouwing over de wording der nieuwe rechtsorde, welke voldoet aan de eisen van vrijheid, gelijkwaardigheid en duurzaamheid, en over de Nederlands-Indonesische Unie gelezen (*Handelingen* Tweede Kamer dezer zitting, blz. 127). Zij verklaarden, het met dezen bewindsman eens te zijn, dat de Unie moet worden gezien als een staatsrechtelijke en niet als een volkenrechtelijke constructie. Intussen vroegen zij zich af hoe de positie van deze staatsrechtelijke constructie zal zijn in het volkenrecht. De Minister betoogde weliswaar, dat de Unie het product zal zijn van een zekere staatsrechtelijke samensmelting en dat zij als zelfstandige eenheid de haar in het ontwerp-artikel 208 sub 4 der Grondwet toegedachte originele functie zal hebben te vervullen, doch, aldus deze leden, dit laatste hangt mede af van andere deelnemers aan het internationale rechtsverkeer. Bovendien zal de toegedachte originele functie verplichtingen en verantwoordelijkheden medebrengen, welke thans nog niet zijn te overzien. Overigens stemden deze leden in met de opvattingen van den Minister omtrent de internationale betekenis van de Unie.

Met voldoening hadden deze leden vernomen, dat de besprekingen tussen Nederlandse autoriteiten en de z.g. delegatie van Bandoeng een niet onbevredigend verloop hebben gehad. In dit verband mag een woord van hulde, zo verklaarden zij en andere voorstanders van het

wetsontwerp sloten zich hierbij gaarne aan, jegens het Kabinet-Beel niet ontbreken, dat in uiterst moeilijke omstandigheden op voortvarende en tevens evenwichtige wijze de moeilijke problemen, ten opzichte van Indonesië gerezen, heeft behandeld. Dit Kabinet is er in geslaagd tussen Nederland en de deelstaten een band van vertrouwen te leggen, welke de onmisbare voorwaarde is voor een verdere vreedzame ontwikkeling.

Daarentegen waren deze leden minder dan ooit gerust omtrent de houding der Republiek. De jongste berichten over gewelddadigheden door ongeregelde bendes en over den opiumsmokkel hadden die ongerustheid versterkt. Zij waren nochtans van oordeel, dat het uiterste zal moeten worden beproefd om de Republiek tot rede en tot samenwerking te brengen, mede ter wille van de goedwillende elementen in de Republiek. Een bijzonder punt van verontusting wordt gevormd door de toenemende bewijzen, dat er communistische invloeden zich doen gelden, welke voor geheel Indië een groot gevaar betekenen. Gewezen werd o.a. op de activiteit der Republikeinse Vakverenigings-Centrale, de SOBSI, welke blijkens een onlangs verschenen publicatie de overeenkomsten van Linggadjati en de Renville wil vervallen verklaren en nauwere samenwerking zoekt met Sovjet-Rusland, o.a. door uitwisseling van consuls. Bovendien schijnt een actie te worden voorbereid om verschillende linkse groepen tot een grote communistische partij te vormen. De leden, hier aan het woord, waren er van overtuigd, dat de Minister van Overzeese Gebiedsdelen het communistische gevaar onderkent, doch drongen niettemin aan op grote waakzaamheid. Zij zouden een federatie zonder een communistische Republiek meer gewenst achten dan een federatie, waarin op den duur het communisme zich vanuit de Republiek over de andere deelstaten zou uitbreiden.

Deze leden hadden kennis genomen van de berichten omtrent de reactie te Bandoeng in zake de schets van het wetsontwerp op de bestuursvoorzieningen in Indonesië gedurende den overgangstijd. Dat dit ontwerp niet onmiddellijk de algemene instemming mocht verwerven had hen niet verontrust; zij verwachtten, dat nader beraad tot overeenstemming zou leiden, vooral nu uit de verklaringen van de Regering in de Tweede Kamer is gebleken, dat niet alleen gelet zal worden op wat er in Nederland leeft aan verlangens naar een goede rechtsorde, maar eveneens en niet minder op de Indonesische verlangens naar werkelijke vrijheid en gelijkgerechtigdheid.

Enige leden merkten op, zich te kunnen verenigen met hetgeen volgens den aanhef van dit verslag door verscheidene leden werd verklaard. De zaak der grondwetsherziening beschouwden zij practisch als beslist. In deze situatie bleef den hier aan het woord zijnden leden niets anders over dan te verklaren, dat zij hun bezwaren tegen deze wijze van grondwetsherziening handhaven.

Hun hoofdbezwaar bleef, dat deze grondwetsherziening moet uitlopen op de ontbinding van het Koninkrijk. Voor een rechtsorde moet als essentieel kenmerk worden beschouwd, dat vaste lijnen worden getrokken, waarin die rechtsorde tot uiting komt. In dit wetsontwerp is dit niet het geval. Alles is zeer vaag gehouden en men weet niet waar men aan toe is. Bovendien bestaan er omtrent de interpretatie en de toepassing der in artikel 208 gegeven richtlijnen zeer verschillende inzichten bij de partijen, die achter de huidige Regering staan en bereid zijn dit wetsontwerp te aanvaarden. Ook dit geeft onzekerheid en vaagheid.

Voorts waren deze leden van oordeel, dat de historische opbouw van het Koninkrijk in deze grondwetsherziening volkomen is miskend. Wat op revolutionaire wijze is tot stand gekomen wordt hier nog niet eens geconsolideerd, doch in vage termen verwerkt. Het tweede bezwaar, door deze leden aangevoerd, gold het opnemen van de Republiek onder de deelnemers aan den opbouw der Verenigde Staten van Indonesië. In de Republiek zijn het revolutionaire krachten, die den boventoon voeren, welke krachten men juist om haar revolutionair karakter niet kan vertrouwen. Daarom stond voor hen vast, dat de samenstelling en de opbouw van de Verenigde Staten van Indonesië uiteindelijk dusdanig zouden worden, dat zij deze constructie niet zouden kunnen aanvaarden. De verantwoordelijkheid van het gezag van het huidige Koninkrijk voor het algemeen belang van de volkeren van Indonesië wordt ontijdig losgelaten. De leden, hier aan het woord, voorzagen voor de toekomst hieruit dan ook niet anders dan onheil. Dit mede in het licht van het gevaar, voortspruitende uit het doordringen van communistische elementen, die uit deze situatie hun vol profijt zullen trekken.

Verscheidene andere leden waren van mening, dat op de vraag, of deze grondwetsherziening op eigen mérites kan en moet worden beoordeeld, dan wel of het beleid van het voorafgaande en dat van het nieuwe Kabinet daarbij moesten worden betrokken, geantwoord diende te worden, dat de beoordeling inderdaad uitsluitend op de eigen mérites van het wetsvoorstel moest geschieden. Wel erkenden zij, dat hier sprake is van een bijzondere soort grondwetsherziening. Er wordt hier aangeboden een ontwerp, waarin een kiem van de nieuwe rechtsorde is neergelegd, zoals dit ook in het slot van de

Memorie van Toelichting van het wetsontwerp in eersten termijn (Stuk 775, no. 3) werd gesteld. Een kiem, die uiteraard nog moet uitgroeien. In verband hiermede begrepen deze leden, dat er een neiging bestaat om het beleidsinzicht van het nieuwe Kabinet mede in de beschouwingen bij de tweede lezing te betrekken. Hunnerzijds hadden zij daaraan echter geen behoefte. Nu intussen het nieuw opgetreden Kabinet zich aandient als een programma-Kabinet en het bij monde van den Minister-President in diens regeringsverklaring, in de Tweede Kamer afgelegd, tot uiting bracht, dat er ten aanzien van het beleid een zekere mate van continuïteit aanwezig is, doch anderzijds dit beleid in belangrijke mate een ander karakter draagt; nu voorts de standpunten, door de heren Tilanus en Vonk bij hun beschouwingen in de Tweede Kamer omtrent het Indonesische probleem ingenomen, wel sterk zijn gewijzigd; en ten slotte de Memorie van Antwoord aan de Tweede Kamer op blz. 1, 4e alinea, stelt, dat, zouden deze ontwerpen door het nieuwe Kabinet zijn ingediend, de redactie van de toelichting „hoogstwaarschijnlijk” gelijklopend zou zijn geweest, zouden de leden, hier aan het woord, wel gaarne vernemen of het inderdaad de bedoeling is van dit programma-Kabinet, dat het deze grondwetsherziening verdedigt in volkomen gelijken zin en geest als het vorige Kabinet, dan wel of het aan die verdediging een ander karakter wil zien toegekend. Deze leden hadden zulk een ander karakter in de beschouwingen, van regeringszijde in de Tweede Kamer gegeven, niet kunnen ontdekken. Zij zouden het op prijs stellen, de uitdrukkelijke verzekering te mogen ontvangen, dat het Kabinet dit ook niet wenst.

Vermits aan het tot nu toe gevoerde beleid primair ten grondslag wordt gelegd de Koninklijke rede van 1942, vroegen deze leden of de betekenis dier rede door het nieuwe Kabinet wordt gezien op gelijke wijze als door het vorige Kabinet werd weergegeven, bij voorbeeld, in de rede van den toenmaligen Minister-President, waarmede deze de West-Indische Conferentie heeft geopend.

Voorts vroegen deze leden of, daar in artikel 208 het z.g. schema van Linggadjati is neergelegd, dit schema in het oog en bij het beleid van dit nieuwe Kabinet ook geniet de toelichtingen, welke in December 1946 door het toenmalige Kabinet op dit schema zijn gegeven. Zij herinnerden ook aan de veertien punten, 17 December 1947 door den toenmaligen Minister van Overzeese Gebiedsdelen in de Tweede Kamer aan het beginselprogramma van Linggadjati ontleend, 30 December d.a.v. te Batavia nog eens gepubliceerd en waarop, naar mag worden aangenomen, in de Renville-documenten wordt gedoeld.

Eveneens zouden zij gaarne duidelijk vernemen, of ook de Renville-documenten van 17 Januari 1948 door de Regering worden beschouwd als te behoren tot het reeds gepleegde gemeen overleg, in artikel 207 bedoeld, en of deze dus ook als grondslag voor het verdere beleid der Regering worden aanvaard, tegelijk met de uiteenzettingen, door den toenmaligen Minister van Overzeese Gebiedsdelen, in diens rede op 3 Februari j.l., hieraan gewijd. Deze leden achtten het van belang te vernemen, of deze „aankleding” dier documenten van de zijde van het toenmalige Kabinet ook door het nieuwe Kabinet wordt aanvaard.

Naar aanleiding van hetgeen de vóór hen aan het woord zijnde leden hadden betoogd, stelden de thans sprekende leden het op prijs daarop nog nader in te gaan. Hoewel zij het bijzondere karakter van de nieuwe wetsbepalingen erkenden, achtten zij het toch niet billijk, dat men deze wetsbepalingen vaag en onbepaald zou noemen. Allereerst wezen zij op paragraaf 1 van het wetsontwerp, waaraan in de tot heden gevoerde gedachtenwisseling geen aandacht is geschonken. Toch is deze paragraaf van belang en er schuilt geen enkele vaagheid in. Hier wordt ingevoerd een nieuwe terminologie voor twee van de overzeese gebiedsdelen van het Koninkrijk: wordt eindelijk de naam Indonesië gewettigd en in den term „de Nederlandse Antillen” met name aan de wens van Aruba tegemoetgekomen.

Voorts de inhoud van het nieuwe XIVE hoofdstuk, aldus verder de leden, hier aan het woord. De artikelen 207—210 bieden de grondslagen voor de nieuwe rechtsorde. Van vaagheid zou men hier slechts kunnen spreken in dezen zin, dat aan die grondslagen een uitwerking nog moet worden gegeven. Wat echter zeker niet vaag is, maar wel nieuw, dat is, dat volgens artikel 207 de nieuwe rechtsorde zal berusten op het gemeen overleg met en tussen vertegenwoordigers van de bevolkingen. Wat op dezen grondwettelijken grondslag zal worden opgebouwd, zal dus niet meer, zoals thans, alleen gedragen worden door een beslissing van de volksvertegenwoordiging van slechts één gebiedsdeel (Nederland), doch door de vertegenwoordigers ook van de bevolkingen der andere gebiedsdelen. Een overigens historisch volkomen verklaarbaar vitium der oude Grondwet wordt hierdoor opgeheven.

Voorts is artikel 207 en het eerste lid van artikel 210 gelegen — en ook dit is geenszins vaag te noemen — de erkenning in het kader van de Grondwet van de Koninklijke rede van 1942 als grondslag van de nieuwe rechtsorde, in zoverre daar worden vermeld het zelf-

standig behartigen van de eigen belangen der gebiedsdelen en de verbondenheid op voet van gelijkwaardigheid benevens de vrijwilligheid. Wanneer Prof. Gerbrandy in zijn Tweede Kamerrede deze vrijwilligheid interpreteert als een „waarheid als een koe”, dan willen de hier aan het woord zijnde leden deze uitspraak op zichzelf niet betwisten, maar er op wijzen, dat die waarheid tot heden niet in de Grondwet werd erkend. Tot nu toe was het alleen het Nederlandse volk, dat over de Grondwet van het gehele Koninkrijk besliste. In de Koninklijke rede werd toegezegd het samengaan op voet van gelijkheid en het volledig deelgenootschap der verschillende bevolkingen. Toen voor het eerst gaf de Regering, zich richtend tot Oost- en West-Indië en tot het buitenland, de positieve erkenning van de inschakeling van de bevolkingen der andere gebiedsdelen bij het tot stand brengen van de nieuwe rechtsorde voor het Koninkrijk.

Wijders zagen deze leden een geenszins vage, doch zeer duidelijke handhaving van de historische lijn in deze grondwetsherziening gelegen in artikel 210, lid 2, waarin de bevestiging wordt vereist door de Koningin van het resultaat van het algemeen overleg omtrent de nieuw in te zetten rechtsorde.

Wat nu betreft het schema, neergelegd in artikel 208, hier is geen sprake van ontbinding van het Koninkrijk. Dit blijkt mede duidelijk uit de zoëven besproken bepaling van artikel 210, lid 2. Het is dus een omzetting van het Koninkrijk oude stijl in de Koninklijke Unie, welke op grond van het schema van artikel 208 als eindpunt wordt gesteld.

De hier aan het woord zijnde leden wensten nog op te merken, dat in artikel 208 niet geschetst wordt de verhouding van de Kroon tot de Verenigde Staten van Indonesië. Zij vroegen of het niet noodzakelijk zal zijn, gelijk ook reeds in de 10 December-verklaring van het voorafgaande Kabinet werd aangeduid, te zijner tijd mede de verhouding van de Kroon tot de Verenigde Staten van Indonesië te regelen. Zij stelden zich daartoe voor een vertegenwoordiger van de Kroon der Unie in de Verenigde Staten van Indonesië, waarbij zij onmiddellijk er de aandacht op vestigden, dat zulk een vertegenwoordiger niet moet worden verward met den vertegenwoordiger van Nederland (Koninkrijk nieuwe stijl) in de Verenigde Staten van Indonesië, in het Linggadjati-program met den titel van Hogen Commissaris aangeduid. Zij erkenden, dat dit probleem in het ontwerp zelf terecht nog is opengelaten.

De aan het woord zijnde leden bleven hun bedenkingen koesteren tegen de positieve formulering van deze grondwetsherziening. De indruk wordt immers gevestigd, dat er eenzijdig van Nederlandse zijde elementen worden in gebracht. Zij erkenden intussen, dat deze elementen, gelijk zij zijn vervat in het schema van artikel 208, inderdaad op juiste wijze weergeven het resultaat van het reeds gepleegde overleg, neergelegd in de overeenkomst van Linggadjati.

Ook hun bezwaren tegen den eis van artikel 209, de 2/3 meerderheid, bleven deze leden gevoelen, bezwaren welke bij de eerste lezing in deze Kamer zijn uiteengezet door Prof. Kranenburg. Zij legden zich echter bij de beslissing te dezen in eerste lezing neer.

Voorts vroegen deze leden, of ook de Regering niet van mening is, dat bij vergelijking van den laatsten zin van artikel 208, lid 2, met den laatsten zin van lid 5 van dat artikel, aan deze laatste bepaling de voorkeur dient te worden gegeven. Uitgaande van de veronderstelling, dat ook het nieuwe Kabinet den opzet van artikel 13 van de overeenkomst van Linggadjati handhaaft, zou immers uit de bepaling van lid 2 kunnen voortvloeien, dat ook Nederland op zichzelf lid zou moeten worden van de U.N.O. Zij meenden, dat dit toch niet in de bedoeling zou liggen. In dit verband wezen zij er nog op, dat het in uitzicht stellen van het lidmaatschap van de U.N.O. voor de Verenigde Staten van Indonesië bepaald niet vaag is te noemen. Immers, dit lidmaatschap stelt bepaalde eisen, die zijn neergelegd in het Handvest van de U.N.O. en met deze eisen moet bij het te plegen overleg en de samenstelling van de Verenigde Staten van Indonesië rekening worden gehouden.

Tenslotte had het de aandacht van deze leden getrokken, dat de Regering in haar Memorie van Antwoord aan de Tweede Kamer op blz. 3 de op blz. 5 van het Voorlopig Verslag gestelde 14de vraag zonder meer bevestigend heeft beantwoord. Aan de hier bedoelde vraag werd in het Voorlopig Verslag toegevoegd, dat daarbij in het bijzonder werd gedacht aan de volken of vertegenwoordigers van volksgroepen, die een beroep op deze artikelen hebben gedaan. Voor zover deze leden bekend was, hebben nog geen volken of volksgroepen zulk een beroep gedaan. Gaarne zouden zij hieromtrent van de Regering nadere inlichtingen ontvangen.

Voor wat betreft het deelnemen van de Republiek, waaromtrent de vóór hen aan het woord zijnde leden hadden gesproken, wezen deze leden er op, dat de Republiek in de gehele grondwetsherziening niet wordt genoemd. De mérites van deze grondwetsherziening worden dus niet geraakt door de opvatting, welke men omtrent de Republiek heeft, noch door de waardering, welke men omtrent het optreden der Republiek koestert. Het enige, dat zou kunnen worden opgemerkt, is, dat het zesde lid van artikel 208, voor Indonesië een

federatieven opbouw voorschrijvende, de Republiek aldus maakt tot een der deelstaten.

Enige eerder aan het woord zijnde leden achtten het beroep der leden, laatstelijk aan het woord, op de eisen, voor erkenning als lid van de U.N.O. gesteld, als argument tegen de vaagheid van het wetsontwerp noch voldoende sprekend, noch gelukkig. Geheel andere factoren van feitelijken politieken aard spelen bij de toelating tot het lidmaatschap van de U.N.O. een rol.

Voorts erkenden zij, dat het normaal is, dat de beoordeling van een wetsontwerp geschiedt op de eigen mérites en dat men daarom het beleid van een bepaald Kabinet er buiten kan houden. In dit geval is zulks echter niet mogelijk, omdat op grond van den tekst van artikel 207 mede aan de orde is het „reeds gepleegde overleg” en daarbij het „nog te plegen gemeen overleg”.

Daarmede nu is de vaagheid van zelf gegeven. De zoëven aan het woord zijnde leden erkenden zelf, dat er een bepaalde aankleding moet komen, dat de „kiem” moet uitgroeien. Juist hierin ligt het element van vaagheid en onbepaaldheid. In dit verband noemden deze leden de positie van Nederland en die van de draagster van de Kroon. Op bepaalde punten constateerden zij zelfs tegenstrijdigheid. Overigens hadden de hier aan het woord zijnde leden bezwaren van principiëlen aard tegen het gehele wetsontwerp, die zelfs bij een gewijzigd beleid niet veranderen.

De omstandigheid van het nog te voeren overleg bevordert de gewraakte vaagheid; juist bij dit te voeren overleg speelt de Republiek zowel op grond van het verleden als van de huidige situatie een bepaalde en niet onbelangrijke rol. Linggadjadi is met de Republiek gesloten en daarom is deze component onmogelijk uit te schakelen. Men kan wel de verwachting uitspreken, dat de Republiek zal meedoen, doch dit is niet voldoende. Wat wil men met de Republiek, wanneer zij weigert? Terecht wezen de in dit verslag het eerst aan het woord zijnde leden op een dreiging van den groeienden communistischen invloed in de Republiek en vroegen zij daarvoor de waakzaamheid der Nederlandse Regering. Hieruit spreekt dus een eigen verantwoordelijkheid der huidige Nederlandse Regering. Deze nu moeten zowel Regering als regeringspartijen zich goed realiseren. Wanneer men niet weet hoe die verantwoordelijkheid uiteindelijk te effectueren, voert men een lichtvaardige politiek, wanneer men daarvoor de ogen sluit. Op dit punt van de toekomstige houding der Republiek moet men naar de mening van deze leden volkomen zekerheid hebben.

Dit is ook van het grootste belang voor de andere delen van Indonesië, omdat deze het vertrouwen moeten kunnen behouden, dat Nederland hen hierin niet in den steek zal laten.

Verscheidene leden, het eerst aan het woord, wezen in verband met de laatste opmerkingen er op, eerstens, dat de overeenkomst van Linggadjadi, met de Republiek gesloten, door de Nederlandse Regering vóór den aanvang der politieonele actie was opgezegd en dat zij alleen het Linggadjadi-program als program van staatkundig beleid heeft gehandhaafd. Dit program zet de Regering terecht door en wordt terecht als uitgangspunt in artikel 208 verankerd, afgezien van de vraag, welke de houding van de Republiek zal zijn. De inlichtingen, welke deze leden in eersten termijn vroegen omtrent en de beschouwingen, welke zij wijdten aan de Republiek, staan volkomen buiten de mérites van dit wetsontwerp. Het was alleen naar aanleiding van dit wetsontwerp en omdat deze Kamer met het nieuwe Kabinet nog geen contact heeft gehad, dat de hier aan het woord zijnde leden zelf omtrent het huidige beleid tegenover de Republiek enige inlichtingen aan de Regering vroegen en enige aandacht aan de haars inziens dreigende gevaren wijdten.

Wat betreft de staatkundige vormgeving hadden zij met belangstelling en instemming de verklaring gelezen van den Minister-President in zijn rede op 17 Augustus 1948 (*Handelingen Tweede Kamer*, blz. 73, eerste kolom, laatste alinea), dat deze staatkundige vormgeving moet doorgaan ook als onverhoopt met de Republiek niet tot een werkelijk uit te voeren accord ware te komen.

Verschillende leden, ook reeds eerder aan het woord, betoogden, dat zij het niet opportuun achtten, de ontwikkeling van de onderhandelingen met de Republiek en het daarmede verband houdende beleid thans ter sprake te brengen. Zij sloten zich geheel aan bij de opmerking der laatstelijk aan het woord zijnde leden, dat het probleem van de Republiek los moet en kan worden gemaakt van de beoordeling van het wetsontwerp tot grondwetsherziening, hier in bespreking.

De leden, die het wetsontwerp bestreden, wezen er nog op, dat de bedoeling van de Koninklijke rede van 1942 uitsluitend geweest is, dat er een Rijksconferentie zou komen, waarbij men op voet van gelijkheid zou gaan spreken. Na de bevrijding is men echter gaan onderhandelen met de revolutionair ontstane Republiek en dit werkt thans in funeste richting door.

Hier tegenover voerden de leden-voorstanders van het wetsontwerp aan, dat deze enge interpretatie van de Koninklijke rede van 1942 geenszins de enig aanvaardbare is, terwijl men bovendien niet uit het

oog moet verliezen, dat na de bevrijding in Indonesië een volkomen andere feitelijke toestand was ontstaan geheel buiten de schuld van welke Nederlandse Regering ook. In deze grondwetsherziening geeft het voorgeschreven overleg ook aan een Rijksconferentie haar plaats.

Sommige leden, die bij het bepalen van hun stem voornemens waren ook waarde toe te kennen aan het beleid, dat van de nieuwe Regering mag worden verwacht, stelden er prijs op te verklaren, dat het verloop der verkiezingen steun had verleend aan het standpunt, door hen in eerste lezing ontvouwd. Zichzelf rekenende te behoren tot een middenpartij, hadden zij den kiezers voorgehouden, dat van hen noch onder alle omstandigheden een stemmen voor het aanhangig zijnde voorstel tot herziening van de Grondwet mocht worden verwacht, noch uitgesloten mocht worden geacht, dat zij er tegen zouden stemmen. Ware, aldus hun betoog, het beleid van het Ministerie-Beel gecontinueerd, of een beleid in den geest van het Kabinet-Schermerhorn-Logemann te verwachten, een beleid, waartegen zij in het verleden grote bezwaren hadden gehad, dan had een zodanige uitvoering van de beginselen, in het onderhavige voorstel neergelegd, verwacht mogen worden, dat zij haar met hun verantwoordelijkheid niet zouden hebben kunnen dekken.

Thans staan zij voor de vraag of in de regeringsverklaring van 12 Augustus en in de schriftelijke stukken, die over het hier besproken wetsontwerp zijn gewisseld, voldoende aanwijzingen zijn te vinden om een beleid te verwachten, dat meer in overeenstemming is met de eisen, waaraan zij menen, dat het regeringsbeleid ten aanzien van Nederlandsch-Indië in de naaste toekomst moet voldoen.

Deze leden verheugden zich er over, dat de Regering op verschillende punten een beeld had willen geven van het beleid, dat zij denkt te voeren; zij meenden dan ook de opmerking in de Memorie van Antwoord aan de Tweede Kamer, dat een gelijktijdige behandeling van dit beleid en van de mérites van het aangeboden ontwerp niet noodzakelijk zou zijn, onbesproken voorbij te mogen gaan.

De Regering heeft ten aanzien van verschillende punten reeds in de Tweede Kamer opening van zaken gegeven en deze begrepen, dat zij er voor was teruggedeeft om, verder dan zij had gedaan, in details der te treffen regelingen te treden. Deze regelingen, die den inhoud van het nieuwe XIVde Hoofdstuk der Grondwet tot grondslag dienen te nemen, zullen uiteraard in overleg met de vertegenwoordigers van de Indische deelstaten en met die van Suriname en de Nederlandse Antillen moeten worden besproken.

Dat intussen de Regering heeft verklaard, dat zij bij het te volgen beleid zekere grenzen, welke niet mogen worden overschreden, in acht zal nemen, hadden zij met genoegen vernomen. Inderdaad behoort een oplossing te worden nagestreefd, welke het welzijn en de werkelijke belangen van de Indonesische volkeren niet in den weg zal staan. Het is voor deze leden mitsdien duidelijk, dat de grenzen, waarvan de Regering spreekt, betrekking hebben op waarborgen voor goed bestuur, goede rechtspraak, orde en veiligheid, kortom zoals elders in de Memorie van Antwoord wordt gezegd, voor het verkrijgen van een welgeordenden rechtsstaat.

Dat die waarborgen, naar de mening der Regering, in het Unie-statuut behoren te worden neergelegd, strookt met het gevoelen der hier aan het woord zijnde leden.

Intussen dient ook zekerheid te worden verkregen, dat deze beginselen van den rechtsstaat werkelijkheid zullen worden en zullen worden gehandhaafd. Deze leden meenden, dat daarvoor de organen van de Unie behoren te zorgen. Hierin ligt huns inziens het principiële verschil met de huidige staatkundige constructie, dat nu Nederland voor de vrijheden enz. der Indonesische volkeren behoort te waken en na de hervorming van het Koninkrijk der Nederlanden de Unie zich met deze taak zal belasten.

De Minister van Overzeese Gebiedsdelen heeft zich in de Tweede Kamer aldus uitgelaten, dat de Unie „een rechtsorde” zal moeten zijn en dus „niet een bloot, feitelijk nieuw bestel” (*Handelingen dezer zitting*, blz. 126). Hieruit leidden deze leden af, dat de Regering hun gevoelen in betrekking tot de handhaving van de beginselen van den rechtsstaat door de organen van de Unie deelt en zij zouden daarvan gaarne de bevestiging ontvangen. Waar thans in vele delen van Indië nog onrust heerst, terreur wordt geoefend en administratief ongeregelde toestanden voorkomen, hechtten zij aan een bevredigende beantwoording van deze vraag bijzondere waarde.

De aan het woord zijnde leden verenigden zich voorts met het betoog, o.a. door Prof. Romme in de Tweede Kamer uitgesproken, dat de Unie-organen, los van de vraag, uit welke gebiedsdelen hun leden voortkomen, de noodzakelijkheid bijv. van rechtshandhaving in een bepaald gebiedsdeel zullen vaststellen en dat zij dan de te harer beschikking staande middelen voor deze rechtshandhaving zullen inzetten.

Het is misschien een voordeel, aan den tot dusverre tragen gang van zaken verbonden, dat men met de vertegenwoordigers der deelstaten allengs in zodanig nauw contact is gekomen, dat men begint te beseffen hoe gemeenschappelijke belangen ook een gemeenschappelijk oordeel over en een gemeenschappelijk handelen in betrekking

tot wat onder bepaalde omstandigheden gedaan moet worden, mogelijk te maken.

Dat mitsdien door de Regering duidelijk is te kennen gegeven, dat de Unie een hechte unie van duurzaam karakter behoort te zijn, was voor deze leden een grote geruststelling.

Dat de toestand in de Republiek Indonesia tot dusverre nog uitermate teleurstellend is, wordt door de Regering duidelijk in het licht gesteld.

De leden, hier aan het woord, begrepen, dat de nieuwe Regering, in verband met het door de Bandoengse Conferentie genomen initiatief en de overkomst van het nieuwe Amerikaanse lid van de Commissie van Goede Diensten, alsnog wil pogen de besprekingen met de Republiek voort te zetten.

Een nieuw opgetreden Regering kan moeilijk anders doen dan het thans zelf nog eens proberen. Want, inderdaad, ook de gewesten, waar thans de Republiek poogt te heersen, behoren in de Verenigde Staten van Indonesië te worden opgenomen. Maar dat het geduld op een einde loopt, wensten deze leden toch wel tot uitdrukking te brengen. Niet omdat zij geprikkeld zijn, maar omdat langzamerhand elke schijn van goede trouw aan de zijde van de machthebbers in de Republiek is komen te vervallen.

De aan het woord zijnde leden meenden in de verschillende uitlatingen der Regering een duidelijke wenk aan de Republiek te verstaan. Deze wordt n.l. voorgehouden, dat Nederland er voor geheel Indië waarde aan hecht, dat de gebieden, door de Republiek gecontroleerd, in de Verenigde Staten van Indonesië worden opgenomen. Daarnaast verwijst de Regering evenwel naar de gemaakte afspraken en terwijl zij zich bereid verklaart haar woord gestand te doen, eist zij van de Republiek hetzelfde. Worden de duidelijke bepalingen van bestand en staatkundige overeenkomst echter niet nagekomen, dan wordt het zeer moeilijk om met de onderhandelingen met enige kans op succes door te gaan.

De leden, hier aan het woord, hadden deze uitspraken der Regering toch zo verstaan, dat de Regering hier ook grenzen ziet. Zij vestigden in dit verband mede de aandacht op de verklaring van den heer Koets, nog zeer onlangs en met name na het optreden van het huidige Kabinet gedaan, dat, indien de Republiek definitief zou weigeren met de federale gebieden samen te werken, voor de Nederlandse Regering het ogenblik zou zijn gekomen ernstig te overwegen, wat haar te doen stond. Zij zouden gaarne vernemen, dat deze uitspraak van Dr Koets door de Regering wordt gedeeld.

Tevens grepen zij de gelegenheid aan om de Regering te vragen, of deze aan de Kamer reeds de redelijke zekerheid kan geven, dat noch de Indische Regering noch Nederlandse functionarissen de Regering — gelijk in het verleden helaas meerdere malen gebeurde — voor faits accomplis zullen stellen. Zij meenden te mogen vragen, dat in het vervolg de lijn voor het bij het vestigen der nieuwe rechtsorde te volgen beleid uitsluitend door de Nederlandse Regering zal worden vastgesteld.

Het standpunt van de Regering in verband met de buitenlandse betrekkingen, die de Republiek heeft aangeknoopt, achtten deze leden bevredigend. Zij waarschuwden alleen om, indien de Verenigde Staten van Indonesië hun bestaan zouden moeten aanvangen zonder dat de Republiek daarin haar plaats zou hebben ingenomen, er voor zorg te dragen, dat op datzelfde ogenblik vaststaat, dat de Nederlandse soevereiniteit zich dan ten volle in het gebied der Republiek zal doen gelden. Geschiedt dit niet, dan zou de Republiek wellicht juist in die positie komen te verkeren, die zij nastreeft, n.l. van een zelfstandig bestaan buiten de Verenigde Staten van Indonesië. Het zou naar de mening van deze leden een grote geruststelling zijn, indien de Regering blijf zou willen geven dit standpunt te delen.

De hier aan het woord zijnde leden hadden met genoegen vernomen, dat de Regering krachtig zal optreden tegen ordeverstoringen, zoals in den laatsten tijd vooral in West-Java op toenemende schaal voorkomen.

Intussen mag niet worden vergeten, dat ook in het gebied van de Republiek velen onder de gevolgen van terreur en wanbestuur lijden; voor de Nederlandse verantwoordelijkheid in deze wilden zij de ogen niet sluiten.

Gaarne zouden deze leden nader worden ingelicht omtrent de wijze, waarop de Regering zal pogen te bereiken, dat de tot samenwerking bereid zijnde Indonesiërs wederom het volle vertrouwen verkrijgen, dat Nederland zo lang en voor zover zulks in zijn vermogen ligt de inwoners der niet-Republikeinse gebieden zal steunen en beschermen. Formeel heeft de Regering duidelijk vastgesteld, dat de Republiek op gelijke voet als de andere deelstaten aan den opbouw en het bestuur der Verenigde Staten van Indonesië zal kunnen medewerken. Maar voorkomen dient te worden, dat desondanks in de practijk aan de huidige machthebbers der Republiek meer invloed dan aan de andere Indonesiërs wordt toegekend.

De thans aan het woord zijnde leden wilden van de activiteit, die de machthebbers in de Republiek ten toon spreiden, niet afstappen zonder

uitdrukking te hebben gegeven aan hun teleurstelling, dat de Regering zich zo weinig uitvoerig over den invloed van het communisme in Indië en deszelfs bestrijding had uitgelaten.

Aangezien communisme altijd welig tiert daar waar onrust en ontevredenheid heersen, achtten zij het onvoldoende, dat de Regering in de Memorie van Antwoord aan de Tweede Kamer (blz. 4) volstond met te zeggen, dat aan de communistische invloeden in Indië „zeer sterk de aandacht wordt gewijd”.

Deze leden hadden een open oog voor wat de Minister-President in de Tweede Kamer (*Handelingen*, blz. 73) nog eens in het licht stelde, n.l. dat er altijd vele Indonesiërs zijn, die in de Republiek het symbool van de vrijheid zien. Maar daarnaast dient er de aandacht op te worden gevestigd, dat het juist de communisten zijn, die op het sentiment der Indonesiërs speculeren om naar een vrijheid te streven, die samenwerking met andere Indonesiërs in de Verenigde Staten van Indonesië en van deze federatie met Nederland in een Unie, als uitbeelding van het hervormde Koninkrijk der Nederlanden, onmogelijk maakt.

Zij zouden het waarderen, indien de Regering in staat was, reeds nu een en ander mede te delen omtrent de wijze, waarop zij subversieve elementen onder de Indonesiërs denkt te bestrijden.

Sommige leden, die bij de beraadslaging over Hoofdstuk XIII der Rijksbegroting uitvoerige beschouwingen van financieel-economischen aard hadden gehouden, merkten op, zich er over te verheugen, dat de heer Götzen zich opnieuw met deze vraagstukken zal bezig houden. Zij hadden namelijk aan die debatten een aangename herinnering behouden en onderdrukten daarom hun verlangen om reeds nu meer omtrent de plannen der Regering op dit terrein te vernemen. Wat de Minister van Overzeese Gebiedsdelen in de Tweede Kamer opmerkte (*Handelingen* dezer zitting, blz. 126) was hun intussen niet ontgaan. Zij hadden er met instemming van kennis genomen.

Dezelfde leden merkten op, niet diep in te willen gaan op de benoemingen, die binnenkort voor hoge posten in Indonesië verwacht mogen worden. Zij spraken alleen nadrukkelijk de hoop uit, dat geen personen zouden worden benoemd, die in het verleden bij het Indische beleid der vorige Regering nauw betrokken waren geweest en dus mede verantwoordelijk moeten worden gesteld voor de mate, waarin dat beleid, naar het oordeel dezer leden, had gefaald.

Enige leden vroegen de aandacht der Regering voor een beschouwing in de „Nieuwe Rotterdamse Courant” van 27 April 1948, waarin wordt betoogd, dat het ontwerp grondwetsherziening een leemte bevat. „Als de voorgestelde wijziging inzake de nieuwe rechtsorde definitief wet wordt, dreigt deze,” aldus de schrijver in de N.R.C., „op uiteenlopende tijdstippen in de verschillende gebieden van het Koninkrijk in werking te zullen treden.” Sedert schrijft de N.R.C., in zijn nummer van 24 Augustus, dat de Regering zich op het standpunt zou plaatsen, dat de gewijzigde Grondwet in werking zou treden op den dag der plechtige afkondiging. Gevraagd werd, welke procedure de Regering in deze denkt te volgen.

Dezelfde leden brachten ter sprake de vraag hoeveel gevangenen er nu nog in kampen in het gebied der republiek vertoeven en wat deze Regering zich voorstelt ter bescherming van deze Nederlandse onderdanen te doen.

Zij verheelden niet, dat in dit opzicht het antwoord van den Minister-President in de Tweede Kamer hen niet had bevredigd. Zij verwezen in dit verband ook nog naar een artikel in de „Nieuwe Courant” van 24 Augustus 1948.

Een meer uitvoerig antwoord dan in de Tweede Kamer werd gegeven, zouden deze leden zeer op prijs stellen.

Niet zonder bevreemding hadden deze leden kennis genomen van den inhoud van een ontwerp van wet betreffende een federale regering, dat aan de federale conferentie te Bandoeng zou zijn voorgelegd. Gaarne zouden zij vernemen of het hier inderdaad een wetsontwerp betreft en of dit van deze Regering afkomstig is. Het feit, dat op den inhoud van het betreffende courantenbericht niet wordt ingegaan, mag niet aldus worden verstaan, dat deze leden op onderdelen van het ontwerp geen critiek zouden willen oefenen.

Enkele leden wensten hun instemming te betuigen met hetgeen de heer Tilanus bij de behandeling van dit wetsontwerp in de Tweede Kamer heeft betoogd. Bij die behandeling is gebleken, dat naar de opvatting der Regering de Unie een staatsrechtelijk instituut zal zijn. Om aan dit begrip meer vastheid te geven is een nadere omschrijving zeer gewenst.

Deze leden vestigden nog eens de aandacht op de verhouding tussen Federatie en Unie en vroegen of ook de Regering niet van mening is, dat slechts een sterke Federatie een sterke Unie kan waarborgen. Indien een van de leden onherstelbaar zwak of tot beslissingen niet in staat is, zal dit het geheel verzwakken.

Ten aanzien van een ander punt wensten deze leden een nadere verduidelijking. De Unie neemt de plaats in van het oude Koninkrijk der Nederlanden. Al is er geen identiteit, er is toch grote overeenkomst. Wat is nu het gevoelen der Regering, aldus deze leden, ten

aanzien van de plaats, welke de Unie tegenover het oude Koninkrijk zal innemen?

Tenslotte merkten deze leden op, dat de Hoge Commissaris een man zal moeten zijn, die zowel in het Nederlandse als in het Indische staatsrecht doorkneet is, omdat hij mede vorm zal moeten geven aan het toekomstige staatkundige bestel.

Enkele leden betreurden, dat de Regering van een categorische beantwoording van bepaalde in het Voorlopig Verslag van de Tweede Kamer (blz. 4) gestelde vragen meende te moeten afzien (Memorie van Antwoord, blz. 3). Dientengevolge was hun nog niet volkomen duidelijk geworden, of het nu vaststaat, dat er zullen komen Unie-ministers, die door de Kroon worden benoemd en ontslagen, m.a.w. of nu vaststaat, dat het hoogste orgaan der Unie zal zijn een van de leden-staten onderscheiden en onafhankelijke regering. Op deze vraag zouden zij gaarne een duidelijk antwoord ontvangen.

Van dezelfde zijde werd de vraag gesteld of de in de Koninklijke rede van 6 December 1942 gebruikte woorden „vrijwillige aanvaarding” en „vrijwillig samengaan” zijn op te vatten als beperkt en begrensd door de in die zelfde rede wel buiten elke twijfel gehandhaafde Rijkseenheid. Indien de Regering deze vraag bevestigend beantwoordt, zouden de leden, hier aan het woord, gaarne vernemen, op welke wijze en onder welke voorwaarden de Regering de Republiek Indonesia als deelstaat der Verenigde Staten van Indonesië en de te vormen Unie denkt in te schakelen, daar zij in de préambule en de artikelen 1, 4, 5, 10, 11, 13 en 14 van haar grondwet pretendeert soevereiniteits-, gezags en rechtsbevoegdheid te bezitten over geheel Indonesië.

Dezelfde leden zouden het op prijs stellen, te worden ingelicht over de vraag, of het voldongen feit van de de facto erkenning van de Republiek (art. 1 en 15 program van Linggadjati) tevens een rechtstreekse of zijdelingse erkenning is van de grondwettelijke constitutie der Republiek. Zij waren hieromtrent in twijfel, omdat in art. 15 van Linggadjati wel gesproken wordt over noodzakelijke wetswijziging aan Nederlandse zijde, maar nergens gerept wordt over eveneens noodzakelijk geworden wijziging van de grondwet der Republiek.

Voorts merkten deze leden op, dat de Regering in de Memorie van Antwoord aan de Tweede Kamer zich accoord heeft verklaard met de opvatting, dat de Unie-Kroon en de bestaande Staatskroon identiek zijn. Kan hieruit worden geconcludeerd, aldus deze leden, dat de Regering de opvatting van het vorige Kabinet, vervat in de Memorie van Antwoord op het Voorlopig Verslag van de Tweede Kamer bij de eerste lezing, luidende: „Wanneer de Unie zal zijn tot stand gekomen, zal er in ieder geval een Kroon zijn, n.l. die van het Koninkrijk nieuwe stijl, die geen betrekking heeft op de Unie”, definitief heeft losgelaten? Zij achtten beide uitspraken moeilijk met elkander te rijmen. Hoe toch kan een kroon met een andere kroon identiek zijn en tevens een andere kroon zijn dan de kroon, waarmee zij identiek is?

Opgemerkt werd, dat in de Memorie van Antwoord aan de Tweede Kamer verschillende onduidelijkheden omtrent de bedoelingen der Regering voorkomen, waaromtrent het mondelinge debat echter tot meerdere klaarheid heeft gevoerd. Dit neemt niet weg, dat er nog enkele vragen zijn gebleven, die beantwoording behoeven. De Minister heeft blijkens blz. 127 van de *Handelingen* der Tweede Kamer gezegd: „Evenals in het huidige Koninkrijk de Koning een constitutionele vorst is, zo zal ook de Unie-Koning niet zijn een absolute vorst, maar een constitutionele Koning.” Voorts heeft de Minister gezegd: „De Nederlands-Indonesische Unie zien wij als een staatsrechtelijke constructie, die haar preciese omlijsting en inhoud zal hebben als een Nederlands-Indonesisch staatsrecht is kunnen worden gevormd. Een Nederlands-Indonesisch staatsrecht, ik zeg het den geachten afgevaardigde, den heer Vonk, na, onderscheiden van het volkenrecht, onderscheiden van het Nederlandse, maar ook onderscheiden van het Indonesische staatsrecht.”

Daaruit volgt, dat de constitutionele Koning der Unie zijn bevoegdheden verankerd vindt in de constitutie der Unie, die krachtens het nieuw te vormen Nederlands-Indonesische staatsrecht wordt geformeerd. Dat kan alleen in overeenstemming zijn met het begrip „Kroon der Unie” in art. 208 (amendement Tilanus), indien de constitutionele Koning krachtens Nederlands-Indonesisch staatsrecht geheel gelijk is aan den constitutionelen Koning krachtens Nederlands staatsrecht, d.w.z. de Koning met zijn door hem benoemde verantwoordelijke ministers. Wil de Regering haar mening kenbaar maken ten aanzien van de vraag of deze gelijkheid inderdaad behoort te bestaan?

In de Memorie van Antwoord aan de Tweede Kamer, blz. 3, zegt de Regering: „Aan termen van soevereiniteit en oppersouvereiniteit bestaat in deze geen behoefte”.

De aan het woord zijnde leden meenden, dat deze bewering alleen

opgaat in een Benelux-constructie. Nu echter de Regering zich duidelijk uitgesproken heeft over de Unie als staatsrechtelijke constructie, stelden deze leden de vraag, of de Unie zal zijn een op zijn competentie-gebied soevereine staat, welks soevereiniteit uitgaat boven de soevereiniteit der Unie-deelstaten.

Enkele andere leden hadden ernstige bezwaren tegen het wetsontwerp, bezwaren, bij de behandeling in de Tweede Kamer door de communistische leden reeds met nadruk naar voren gebracht. Het ontwerp zal huns inziens, wet geworden, onrust brengen onder het Indonesische volk en het tot stand komen van een bevredigende oplossing bemoeilijken. De grondslag van het ontwerp is voor deze leden onaanvaardbaar. Naar hun gevoelen wordt hier de wil van den een aan den ander opgelegd en ademt het ontwerp nog den ouden kolonialen geest. Voorts merkten deze leden op, dat „het communistische gevaar” tegenwoordig een gewild artikel is in den strijd tegen het communisme; zelfs de opiumsmokkel wordt hier uitgespeeld.

Van andere zijde werd de vraag gesteld, wat het oordeel van de Regering is over het feit, dat de Commissie van Goede Diensten heeft deelgenomen aan de viering van de stichting der Republiek.

Voorts werd de opmerking gemaakt, dat Engeland de Verenigde Naties inzake Malakka niet erkent; en gevraagd, waarom Nederland niet een zelfde houding aanneemt.

Tenslotte vroeg men van deze zijde, of het reeds vaker gelaakte embargo nog steeds bestaat en wat de Regering heeft verricht om dit opgeheven te krijgen.

Artikelen. Enige leden kwamen terug op den inhoud van art. 208, 2e en 7e lid.

Reeds bij de behandeling in eerste lezing hadden zij betreurd, dat de Regering tegemoet was gekomen aan den wens der voorlopige federale regering met betrekking tot de vraag, welke wegen kunnen worden ingeslagen, indien een deel van Indonesië niet gaat behoren tot de Verenigde Staten van dat land. Toen dit onderwerp bij het mondelinge debat ter sprake kwam, heeft de toenmalige Minister-President, dr. Beel, volstaan met op te merken, dat de Regering niet anders bedoeld had dan juist aan te sluiten aan hetgeen in de artikelen 3 en 4 van Linggadjati, zoals zij nader zijn toegelicht, is verankerd.

De hier aan het woord zijnde leden wensten thans op te merken, dat de redactie van de leden 2 en 7 van wijdere strekking is. Het 7e lid van art. 208 opent de mogelijkheid, dat het gemeen overleg er toe zou kunnen leiden, dat Nederland, dus het in Europa liggende gedeelte, alleen met zodanig deel van den huidige Nederlands-Oost-Indischen Archipel een regeling betreffende zijn status treft.

Welnu, in zodanig geval behoeft de betreffende regeling slechts „zoveel mogelijk in overeenstemming met de beginselen van Hoofdstuk XIV der Grondwet” te zijn. Open gelaten wordt dus de mogelijkheid — wat deze leden niet zouden goedkeuren —, dat het betreffende gebiedsdeel niet tot het hervormde Koninkrijk der Nederlanden, d.i. de Nederlands-Indonesische Unie zou behoren.

De aan het woord zijnde leden zouden gaarne van de Regering vernemen, of in zodanig geval nog kan gesproken worden van „een zoveel mogelijke overeenstemming”. Tevens verzochten zij de Regering de verzekering te geven, dat in zodanig geval een staatkundige band (betrekking) dient tot stand te komen.

Met het 2de lid van art. 208 staat het niet veel anders. Daar wordt de overeenstemming met het XIVde hoofdstuk der Grondwet zelfs niet gevorderd. Maar belangrijker is de vraag, die deze leden gaarne beantwoord zagen, of art. 208, lid 2, den weg open laat, dat Suriname en de Nederlandse Antillen buiten de Unie zouden blijven. Voor de hier aan het woord zijnde leden ware dit onaanvaardbaar.

Tegenover hen, die de aanvaarding van het huidige voorstel tot grondwetsherziening hebben gekarakteriseerd als de liquidatie van het Koninkrijk, hebben deze leden, in het voetspoor van de Regering, steeds betoogd, dat, al handhaafde men dan niet de benaming „het Koninkrijk der Nederlanden”, dit Koninkrijk niettemin in de Unie zijn hervorming vond. Zulks impliceert echter, dat geen enkel deel buiten de Unie kan blijven.

Zij zouden het daarom waarderen, indien de Regering met dezelfde duidelijkheid, waarmee zij andere punten tot dusver heeft toegelicht, ook op dit voor hen belangrijke punt van haar inzichten zou willen doen blijken.

Enkele leden merkten op ernstig bezwaar te hebben tegen de door de Regering op blz. 6 van de Memorie van Antwoord aan de Tweede Kamer gegeven opvatting van art. 208. De Regering zegt daar: „Het kan niet genoeg worden herhaald, dat alles, wat nog niet vastligt als uitkomst van de reeds gevoerde besprekingen, als bedoeld in art. 207, slechts door gemeen overleg kan komen vast te staan. Dit geldt tenslotte ook voor de interpretatie van hetgeen art. 208 in de leden 2 tot en met 7 onder woorden brengt.”

In verband met het in art. 208, derde lid, opgenomen amendement-Tilanus c.s. zouden deze leden gaarne vernemen, of over de betekenis van dit lid reeds overleg gepleegd is met de vertegenwoordigers der deelstaten en de Republiek, en of hunnerzijds dit voorstel en de zienswijze der voorstellers aanvaard is. Mocht dit niet het geval zijn, betekent de boven aangehaalde zinsnede dan, dat de Regering lid 3 van art. 208 vatbaar acht voor wijziging en vatbaar voor een interpretatie, afwijkend van die der voorstellers?

Niet duidelijk is dezen leden, nu in art. 208, vijfde lid, een nieuw Koninkrijk gevormd wordt, met als grondwettig omschreven territoir Nederland, Suriname en de Nederlandse Antillen, hoe krachtens lid 7 eventueel delen van Indonesië automatisch tot het Koninkrijk, bedoeld in lid 5, kunnen gerekend worden. Een nadere toelichting hieromtrent zouden zij op prijs stellen.

Naar is medegedeeld, ligt het in de bedoeling der Regering, de Indische politiek van het vorige Kabinet te continueren. Volgt hieruit, dat de Regering het gevoelen van den vorigen Minister-President dr. Beel onderschrijft, dat het gewijzigd lid 3 van art. 208 geen essentiële wijziging brengt in de grondwetsvoorstellen? Onderschrijft in dit verband de Regering het in „Op Wacht” van 10 Juni 1948 gepubliceerde document van 7 April 1948, houdende „Hoofdbeginselen voor de structuur van de Nederlands-Indonesische Unie”, welke als working paper zouden zijn medegedeeld aan de Nederlandse en Republikeinse delegaties en aan de Commissie van Drie? Indien de Regering hieromtrent een mening, afwijkende van die van het vorige Kabinet, heeft, zouden deze leden het op prijs stellen te mogen vernemen, of deze instructie is ingetrokken of in welken zin zij is gewijzigd.

Het tweede wetsontwerp

Algemeen verklaarde men van harte in te stemmen met dit wetsontwerp en gevoelde men behoefte uiting te geven aan zijn oprechte en grote waardering voor de persoon van Koningin Wilhelmina, die in Haar 50-jarig bestuur op onovertroffen wijze het Nederlandse Koninkrijk heeft geleid en Haar volk tot grote dankbaarheid jegens Haar heeft verplicht.

Het derde wetsontwerp

Enige leden stonden zeer aarzelend tegenover het instituut van den Staatssecretaris. De naam is verwarrend, de positie onzeker, de verhouding tussen Minister en Staatssecretaris onduidelijk, aldus deze leden. Is de laatste aan de eerste ondergeschikt? En hoe is de positie van den Staatssecretaris tegenover de Staten-Generaal? Zij vreesden, dat mannen van gezag en bekwaamheid weinig neiging tot dit ambt zouden gevoelen en men er dan ook niet in zou slagen langs dezen weg voor te bereiden voor een later ministerschap. Naar hun oordeel zou het op zich zelf sympathieke denkbeeld om de tegenwoordig met werk meer dan overladen Ministers te ontlasten op eenvoudiger en practischer wijze kunnen worden verwezenlijkt.

Enkele leden sloten zich bij de geopperde bedenkingen aan. Bovendien duchtten zij van de instelling van Staatssecretarissen belangrijke financiële lasten, met name wanneer de benoeming van Staatssecretarissen de instelling van afzonderlijke bureau's met zich zou brengen. Zij wensten hun houding nader te bepalen na van de Regering nadere inlichtingen ter zake te hebben ontvangen.

Andere leden hadden met waardering gelezen de uiteenzetting door den Minister-President in de Tweede Kamer over dit wetsontwerp gegeven. Zij beschouwden deze uiteenzetting als een nuttige bijdrage tot deze wetsvoordracht. Zij verwijst naar de Engelse praktijk. In dit verband stelden deze leden de vraag, of men het nu zo moet zien, dat de Ministers het algemeen regeringsbeleid zullen bepalen en dat de Staatssecretarissen zich speciaal zullen beperken tot de eigen taak van het departement, waarbij zij hun aanstelling hebben ontvangen; binnen deze begrenzing echter altijd onder verantwoordelijkheid aan de Staten-Generaal.

Voorts zouden deze leden gaarne vernemen, welke voornemens de Regering heeft ten aanzien van de bezoldiging van den Staatssecretaris. Zal deze zijn als die van den Minister? Ook werd gevraagd, of het in de bedoeling ligt, dat deze functionaris den titel van Excellentie zal dragen. Dit mogen punten van betrekkelijk ondergeschikten aard lijken, in de praktijk zullen zij niet van belang zijn ontbloeit, mede in verband met het gezag, dat de Staatssecretarissen zullen hebben.

Het vierde wetsontwerp

Enkele leden merkten op tegen dit wetsontwerp ernstig bezwaar te hebben, omdat zij daarvan machtsmisbruik vreesden.

Andere leden deelden deze zienswijze niet, te meer, omdat moet worden afgewacht, hoe de materie wettelijk zal worden geregeld.

Aldus vastgesteld den 28sten Augustus 1948.

KRAAIJVANGER.
VAN DE KIEFT.
DE BRUIJN.
KROPMAN.
TEULINGS.

EINDVERSLAG DER COMMISSIE VAN RAPPORTEURS over de ontwerpen van wet tot:

- verandering in de Grondwet, teneinde een nieuwe rechtsorde voor de in artikel 1 der Grondwet genoemde grondgebieden te kunnen voorbereiden en vestigen;
- verandering in de Grondwet, strekkende tot aanvulling van de Tweede Afdeling van het Tweede Hoofdstuk met een bepaling nopens het inkomen van een Koning of een Koningin, die afstand van de Kroon heeft gedaan;
- verandering in de Grondwet, strekkende tot invoering van het instituut van Staatssecretarissen;
- verandering in de Grondwet, strekkende tot aanvulling van het Tiende Hoofdstuk met een regeling nopens de mogelijkheid van overgang van grondwettelijke bevoegdheden van organen van burgerlijk gezag op andere organen van burgerlijk gezag.

Nadat het Voorlopig Verslag der Commissie aan de Regering was medegedeeld, is van haar ontvangen de navolgende

MEMORIE VAN ANTWOORD.

Algemeen

Zich aansluitend bij het standpunt van de leden, die in de aanvang van het Verslag verklaarden weinig reden aanwezig te achten voor een min of meer uitvoerige bespreking van de voorstellen, hebben ook ondergetekenden gemeend zich in deze Memorie tot een beknopt antwoord te mogen beperken. Zij stellen er echter prijs op uitdrukkelijk te verklaren, dat hierbij allerminst voorziet een gemis aan reverentie tegenover de Kamer. Zij menen echter zich ontslagen te mogen achten van de verplichting om in te gaan op die beschouwingen, welke strikt genomen buiten het kader van de onderhavige voorstellen liggen, terwijl anderzijds moge worden herinnerd aan en verwezen naar de elders voor en na reeds gegeven uitvoerige uiteenzettingen.

De ondergetekenden delen de overtuiging van verscheidene leden, dat een spoedige totstandkoming van de in het eerste voorstel vervatte Grondwetsherziening zowel voor Nederland als voor Indonesië — en niet minder voor Suriname en de Nederlandse Antillen — van groot belang is.

Ook de ondergetekenden zouden het op prijs hebben gesteld, indien de veranderingen in de Grondwet nog tijdens de regering van H.M. Koningin Wilhelmina in werking zouden treden. Dit is echter om praktische redenen onmogelijk. Wel zullen met medewerking van de Kamer de wetten, waarin de veranderingen zijn belichaamd, nog door H.M. Koningin Wilhelmina kunnen worden goedgekeurd. Het is vooral hieraan, dat waarde mag worden gehecht.

Indien wetsontwerpen, welke met de herziene Grondwet onmiddellijk verband houden, eerst worden ingediend, althans behandeld kunnen worden na opening van de nieuwe Staten-Generaal, dan zal dit uitsluitend op rekening van feitelijke omstandigheden moeten worden gesteld.

Van „haastige spoed der vorige Regering” bij de indiening van de voorstellen voor de tweede lezing, waardoor enige leden verklaarden verrast te zijn, is geen sprake geweest. De ondergetekenden hebben in de Memorie van Antwoord aan de Tweede Kamer ook niet erkend, dat het beter ware geweest de indiening op 27 Juli 1948 te doen plaats hebben, doch alleen, dat zulks meer in overeenstemming met het bestaande gebruik zou zijn geweest. De bedoeling van de daarop in die Memorie van Antwoord volgende uitspraak, dat uit de datum van 24 Juli 1948 niet zonder meer mag worden afgeleid, dat de indiening nog in de zitting 1947/1948 plaats vond, is, dat dit laatste niet uit het enkele feit van laatstgenoemde datum mag worden afgeleid. Dit zou aldus scherper zijn uitgedrukt, doch het zal thans duidelijk zijn, dat woorden van die strekking in de gedachtengang van de ondergetekenden niet achterwege konden blijven, en eveneens, dat niet is, noch thans wordt erkend, dat een minder juiste procedure is gevolgd.

Met voldoening hebben de ondergetekenden geconstateerd, dat verscheidene leden het eens zijn met de door de derde ondergetekende in de Tweede Kamer gegeven beschouwing, dat de Unie moet worden gezien als een staatsrechtelijke en niet als een volkenrechtelijke constructie. De bepaling in artikel 208, lid 4, aan het slot, dat de Unie op eigen naam aan het internationaal rechtsverkeer zal deelnemen, is daarvan de consequentie. Dat zulk een deelneming — waarbij een lidmaatschap van de Verenigde Naties buiten beschou-

wing kan blijven — ten slotte mede afhankelijk van andere deelnemers aan het internationaal rechtsverkeer, is juist, maar met dit een en ander is dan ook naar het gevoelen van de ondergetekenden juist datgene gezegd, wat er thans omtrent de volkenrechtelijke positie van de Unie kan en behoeft te worden gezegd.

Ook ondergetekenden stellen er prijs op met de leden voormeld en met andere voorstanders van het wetsontwerp uiting te geven aan hun voldoening over de tot dusver plaatsgehad hebbende besprekingen met de zogenaamde delegatie van Bandoeng. Zij hopen, dat die besprekingen ter gelegenheid van de aanwezigheid hier te lande van zovele prominente vertegenwoordigers van Indonesië uit hoofde van Harer Majesteits Regeringsjubileum en de komende troonswisseling op vruchtbare wijze kunnen worden voortgezet en ook met andere groepen dan die van het Federaal Overleg mogelijk zullen zijn. Voor het leggen en het bestaan van een band van vertrouwen tussen de deelstaten en Nederland zijn ook zij dankbaar en zij willen gaarne hun erkentelijkheid betuigen aan allen, Indonesiërs en Nederlanders, die daar en hier te lande daartoe hun beste krachten gaven.

Met de leden hier aan het woord verwachten ondergetekenden, dat het vorenaangeduid beraad tot overeenstemming zal leiden. Uiteraard zal daarbij niet alleen op Nederlandse, maar eveneens en niet minder op Indonesische belangen zijn te letten. De voor Indonesië terecht gewenste vrijheid en gelijkgerechtigdheid is zeker in harmonie te brengen met de noodzaak ener goede rechtsorde.

Over de houding der Republiek zijn ook ondergetekenden bezorgd. Inderdaad zal, mede ter wille van de goedwillenden in de Republiek, het uiterste moeten worden gedaan om haar tot vreedzame samenwerking te bewegen.

Van dag tot dag wordt met de grootste oplettendheid aandacht gewijd aan de communistische invloeden, die zich ook daar in toenemende mate schijnen te doen gelden.

De ondergetekenden menen ten aanzien van het hoofdbezwaar van enige leden na alles, wat daarover reeds van de zijde der Staten-Generaal en van de Regering is gezegd en geschreven, thans te mogen volstaan met de opmerking, dat inderdaad voor een rechtsorde als essentieel kenmerk moet worden beschouwd, dat vaste lijnen worden getrokken, waarin de rechtsorde tot uiting komt. Enerzijds wil het onderhavige voorstel slechts de mogelijkheid openen een nieuwe rechtsorde voor te bereiden en te vestigen; het voorstel bevat die nieuwe rechtsorde zelve niet, vermits deze ook vrucht van het in het wetsontwerp bedoelde overleg behoort te zijn. Anderzijds zijn in het ontwerp enige wezenlijke lijnen genoegzaam vast getrokken.

Hunne zijds menen de ondergetekenden te mogen stellen, dat de klacht van de hier aan het woord zijnde leden over miskennis van de historische opbouw van het Koninkrijk in deze Grondwetsherziening nadere aanduiding behoeft om hier op haar juistheid en waarde te kunnen worden onderzocht.

De ondergetekenden betreuren, dat deze leden een opbouw van de Verenigde Staten van Indonesië met opnemings van de republiek daarin *bij voorbaat* afwijzen. Die opnemings is toch mede een zaak van de overige deelstaten der te vormen federatie en wanneer de structuur van deze voldoende waarborg oplevert tegen suprematie van enige deelstaat, is deelneming van de republiek, als uitmakend belangrijke gebieden van Indonesië, ook uit Nederlands oogpunt bezien, wenselijk.

Aan het adres van de leden, die gaarne zouden willen vernemen of het inderdaad de bedoeling is van dit programma-Kabinet, dat het deze Grondwetsherziening verdedigt in volkomen gelijke zin en geest als het vorige Kabinet, dan wel of het aan die verdediging een ander karakter wil zien toegekend, mogen de ondergetekenden opmerken, dat het hun weinig doelmatig voorkomt in een discussie te treden over de vraag in hoever het beleid van het huidige Kabinet afwijkt van dat van het voorafgaande. Zij zijn voorts van oordeel, dat het standpunt der Regering voldoende duidelijk tot uitdrukking is gekomen, zowel in de aangehaalde Regeringsverklaring en de daaromtrent in de Tweede Kamer gevoerde beraadslagingen als bij de behandeling van het onderhavige wetsontwerp in die Kamer.

De toelichtingen, verklaringen en uiteenzettingen, door de hier aan het woord zijnde leden bedoeld bij hun vraagstellingen over artikel 208 zijn even zo vele gegevens die bij het verder te voeren beleid in aanmerking zullen worden gebracht.

De strekking van de vraag der hier aan het woord zijnde leden, of het in artikel 208 neergelegde schema bij het beleid van het nieuwe Kabinet ook de toelichtingen geniet, welke in December 1946 door het toenmalige Kabinet op dit schema zijn gegeven, is aan de ondergetekenden niet geheel duidelijk.

Met instemming en waardering hebben de ondergetekenden kennis genomen van de beschouwingen der hier aan het woord zijnde leden over inhoud en karakter der onderhavige Grondwetsherziening. Met deze leden zien ook de ondergetekenden een duidelijke hand-

having van de historische lijn in deze Grondwetsherziening gelegen in artikel 210, lid 2, waarin de bevestiging wordt vereist door H.M. Koningin Wilhelmina of Haar wettige opvolger in de Kroon der Nederlanden van het resultaat van het gemeen overleg omtrent de nieuw in te zetten rechtsorde.

Voor een vertegenwoordiger van de Kroon der Unie in (bij) de Verenigde Staten van Indonesië is wellicht plaats, doch vragen van deze aard zullen, gelijk meermalen betoogd, in een Unie-statuut, dus in gemeen overleg, beantwoording moeten vinden.

Een vergelijking van de redactie van de laatste zin van artikel 208, lid 2, met de redactie van de laatste zin van lid 5 van dit artikel komt de ondergetekenden minder doeltreffend voor. Bij de huidige verhoudingen ligt het niet in het voornemen afzonderlijk voor Nederland een lidmaatschap der U.N.O. na te streven, naast het lidmaatschap van het Koninkrijk. De laatste zin van lid 5 is kennelijk geschreven voor het in de eerste zin van lid 2 vooropgestelde, voortsnog uitsluitend beoogde geval, dat de Unie wordt aangeaan door het Koninkrijk van lid 5 en de Verenigde Staten van Indonesië.

De strekking van het door ondergetekenden aan de Tweede Kamer gegeven antwoord op de in het Voorlopig Verslag bedoelde veertiende vraag is geen andere, dan dat uiteraard ook artikel 208, lid 7, onverkort toepassing zal vinden, wanneer daarop een beroep wordt gedaan. Het ogenblik om zulk een beroep te doen zal eerst kunnen aanbreken, wanneer een oordeel over de uiteindelijke structuur der V.S.I. mogelijk wordt.

Met betrekking tot de waarborgen voor de verwerkelijking en handhaving van de beginselen van de rechtsstaat moge worden herinnerd aan de opmerkingen op blz. 6 in de Memorie van Antwoord aan de Tweede Kamer ad artikel 207 (j^e. artikel 208), dat een waarborg voor de rechtszekerheid allereerst gelegen moet zijn in de wetgeving en van de rechtsorde zelf een karakteriserend kenmerk moet uitmaken. Natuurlijk moeten de beginselen van de rechtsstaat op doeltreffende wijze worden gehandhaafd. In hoever en op welke wijze door organen van de Unie de handhaving van de rechtsorde zal geschieden, is een vraag, welke bij het nader overleg over en de voorbereiding van de Unie nader onder ogen zal moeten worden gezien.

De uitspraak van dr. Koets, dat voor de Nederlandse Regering het ogenblik zou zijn gekomen ernstig te overwegen wat haar te doen staat, wanneer eenmaal de Republiek definitief zou hebben geweigerd met de federale gebieden samen te werken, kunnen de ondergetekenden geredelijk in die zin onderschrijven, dat een wijs beleid uiteraard dwingt vooruit te zien en ook met de hierbedoelde, hoezeer ook te betreuren situatie, rekening moet worden gehouden.

Het dezerzijds te voeren beleid bij de vestiging van de nieuwe rechtsorde moet — onverminderd hare constitutionele verantwoordelijkheid — uitsluitend worden bepaald door de Nederlandse Regering en zij meent de gevraagde redelijke zekerheid te kunnen geven, dat dit zo ook zal geschieden. Vanzelfsprekend stelt zij daarbij prijs op de adviezen der Nederlandsch-Indische Regering. Vanzelfsprekend ook zal laatsbedoelde Regering binnen het kader harer bevoegdheden verplicht kunnen zijn maatregelen te treffen, waaromtrent vooraf overleg met Nederland niet mogelijk is uit hoofde van onverwilde spoed. Dit doet evenwel niet af aan de onduidelijkheid van voldongen feiten, onverenigbaar met de taak en verantwoordelijkheid der Nederlandse Regering.

Gelijk hierboven reeds bleek, achten de ondergetekenden het niet opportuun thans in te gaan op de veronderstelling, dat de Verenigde Staten van Indonesië hun bestaan zouden moeten aanvangen zonder dat de Republiek daarin haar plaats heeft ingenomen. Zij menen er zich van te mogen onthouden te dezer plaatse nader in te gaan op de aan deze casus-positie voorts gewijde beschouwingen, welke geacht dienen te worden buiten het kader van de onderhavige Grondwetsherziening te liggen.

Het komt ondergetekenden inmiddels niet juist voor — gelijk in het Voorlopig Verslag wordt gezegd —, dat Nederland *zolang en voor zover zulks in zijn vermogen ligt* de inwoners der niet-republikeinse gebieden zal steunen en beschermen. Deze formulering beantwoordt niet aan het vertrouwen, dat zeer vele tot samenwerking bereid zijnde Indonesiërs te recht op Nederland gevestigd hebben. Nederland wil en kan zijn plicht en verantwoordelijkheid ten opzichte van Indonesië ten volle vervullen. Voor het maken van enige reserve bestaat hier geen aanleiding.

De ondergetekenden kunnen tot op zekere hoogte de teleurstelling begrijpen van die leden, die gaarne meer van de Regering hadden vernomen omtrent het communisme in Indonesië en deszelfs bestrijding.

De ondergetekenden kunnen nochtans het nut van uitvoerige uiteenzettingen daarover te dezer plaatse niet inzien; de mogelijke nadelen liggen daarentegen voor de hand.

Met instemming namen de ondergetekenden kennis van de waarderende woorden, welke sommige leden aan de werkzaamheid van

de heer Götzen op het terrein der met Indonesië verband houdende onderwerpen van financieel-economische aard hebben gewijd.

De Regering stelt zich inderdaad op het standpunt, dat de veranderingen in de Grondwet verbindend worden krachtens de plechtige afkondiging en op het tijdstip van deze laatste. Zij is van oordeel, dat de regeling van de artikelen 204—206 der Grondwet als speciaal recht staat naast de voor wetten geldende bepalingen. In het bijzonder kan dit uit artikel 206 worden afgeleid. Was het ogenblik van het in werking treden van een Grondwetwijziging een ander dan dat der plechtige afkondiging, dan had in artikel 206 niet van het laatstbedoelde tijdstip, maar van het eerste gesproken moeten worden. Gezien het voorgaande heeft de Regering gemeend terug te moeten keren tot de opvatting betreffende de inwerkingtreding, weergegeven in de publicaties van vóór 1938.

Ondergetekenden betreuen, dat enige leden niet bevredigd waren door het antwoord van de Minister-President in de Tweede Kamer nopens aantallen gevangenen op republikeins gebied. Reeds op 9 Augustus jl. heeft de derde ondergetekende zich gewend tot de Nederlandsch-Indische Regering, ten einde het hier te lande te dier zake aangevoerde andermaal nauwkeurig te toetsen. Dit hernieuwd onderzoek vereist uiteraard enige tijd, en thans beschikken ondergetekenden nog niet over de resultaten daarvan.

Een van deze Regering afkomstig voorlopig ontwerp voor een bestuursregeling van Indonesië in overgangstijd is o.m. ook aan de Federale Conferentie te Bandoeng om advies gezonden. Zolang alle gevraagde adviezen niet zijn ontvangen en overwogen, is het de Regering niet wel mogelijk over deze aangelegenheid in discussie te treden. Zij zal dan ook niet ingaan op courantenberichten te dezer zake.

De ondergetekenden zijn het geheel eens met de leden, die als hun mening hebben uitgesproken, dat slechts een sterke federatie een sterke Unie kan waarborgen en dat, indien een van de leden onherstelbaar zwak of tot beslissingen niet in staat is, dit het geheel zal verzwakken.

De door enige leden gestelde vraag, welke plaats de Unie tegenover het oude Koninkrijk der Nederlanden zal innemen, zal bij de verdere voorbereiding van de Unie moeten worden opgelost.

Als vaststaande mag worden aangenomen, dat in de staatsrechtelijke opzet van de Unie het hoogste orgaan der Unie zal zijn een constitutionele Koning. Hoe deze en hoe de Unie verder zal zijn te bewerktuigen, kan thans om dezelfde redenen niet worden beantwoord als waarom moest worden afgezien van een categorische beantwoording van bepaalde, op blz. 4 van het Voorlopig Verslag der Tweede Kamer gestelde vragen.

Hierbij dient in het oog te worden gevat, dat hoe meer men aan Nederlandse zijde vooraf wil bepalen, omlijnen en vastleggen, des te minder men aan Indonesische zijde overtuigd zal zijn, dat het ons ernst is met de toepassing van de beginselen van gelijkwaardigheid en vrijwilligheid. Daardoor bevordert men juist een deugdelijke uitwerking der Unie niet.

De Regering kan zich niet binden aan een bepaalde dogmatiek omtrent een concrete staatsrechtelijke constructie. Het noodzakelijk overleg met de medepartijen kan leiden tot een vormgeving, waarvan de Regering moet erkennen, dat zij èn doelmatig is èn beantwoordt aan de beginselen, waarvan zij zelf uitgaat. De ondergetekenden wensen daarom ook de leden, die zich hebben begeven in bespiegelingen omtrent identiteit van Kroon of Kronen, daarin niet te volgen. Zij hebben echter bepaald bedenking tegen de in het Verslag geponeerde stelling, dat de Kroon der Unie als instituut van constitutionele aard geheel gelijk zou moeten zijn, dat wil zeggen: precies dezelfde figuur zou moeten vertonen als de Koning krachtens Nederlands staatsrecht; een andere, doch evenzeer constitutionele constructie is denkbaar.

De opvatting van die leden, die beweren, dat het ontwerp nog de oude Koloniale geest ademt, is van alle andere zijden reeds zo vaak ontzenuwd, dat de ondergetekenden alle vrijheid vinden daarop thans niet verder in te gaan.

Het is de ondergetekenden niet bekend, dat de Commissie van Goede Diensten heeft *deelgenomen* aan de herdenking van de stichting van de Republiek. Wel zijn enige harer leden bij die viering tegenwoordig geweest.

In de situatie betreffende het embargo is geen verandering gekomen; het overleg ter zake duurt nog voort.

De ondergetekenden menen, dat artikel 208, lid 7, niet de mogelijkheid open laat, dat het desbetreffende gebiedsdeel noch tot de V.S.I., noch tot het in lid 5 bedoelde Koninkrijk zal gaan behoren. Geenszins wordt beoogd, dat Suriname en de Nederlandse Antillen buiten de Unie zouden blijven.

De uit de Memorie van Antwoord aan de Tweede Kamer, blz. 6, aangehaalde uitspraak is in de gedachtenwisseling in die Kamer, met name met de heer Tilanus, reeds verduidelijkt. Zij betekent uiteraard

niet, dat artikel 208 vatbaar zou zijn voor wijziging anders dan op de voet van het Dertiende Hoofdstuk der Grondwet. De uitwerking ook van het derde lid van artikel 208 zal ten slotte zijn neerslag vinden in wet of Unie-statuut en dus nog te zijner tijd in de Staten-Generaal ter discussie kunnen worden gesteld. Het is duidelijk, dat bij een uiteindelijke vaststelling der nieuwe rechtsorde op de voet van artikel 210 het grondwettig territorium van het in artikel 208, lid 5, bedoelde Koninkrijk mede zal moeten worden bepaald in het licht van de feitelijke toepassing van het zevende lid van dat artikel.

Na hetgeen de Regering mondeling en schriftelijk uitvoerig heeft uiteengezet nopens haar inzichten en opvattingen met betrekking tot de Nederlands-Indonesische Unie achten ondergetekenden niet meer nodig zich nog uit te laten over een publicatie in „Op Wacht”. Mededelingen omtrent ter zake van onderhandelingen gegeven of te geven instructies kunnen vanzelfsprekend te dezer plaatse niet worden gedaan.

Het tweede wetsontwerp

Van de uiting van oprechte en grote waardering voor en dankbaarheid aan Hare Majesteit Koningin Wilhelmina, in het Verslag opgenomen, heeft het Kabinet met hartelijke instemming kennis genomen.

Het derde wetsontwerp

Voor de beantwoording van dit gedeelte van het verslag zij het de ondergetekenden vergund in het algemeen te verwijzen naar de met de Tweede Kamer gewisselde stukken en de mondelinge gedachtenwisseling in genoemd College.

De bewoordingen van het onderhavige voorstel („met inachtneming van diens aanwijzingen”) laten naar het inzien van de ondergetekenden geen twijfel over, dat de Staatssecretaris aan de Minister, hoofd van het Departement, waarbij eerstgenoemde is benoemd, ondergeschikt is.

De benoeming van een Staatssecretaris zal niet met zich brengen instelling van afzonderlijke bureaux; en belangrijke financiële lasten kunnen mitsdien van het instituut niet worden geducht.

Op de vraag, of de Ministers het algemeen Regeringsbeleid zullen bepalen en dat de Staatssecretarissen zich zullen beperken tot de eigen taak (c.q. een deel daarvan) van het Departement, waarvoor zij zijn aangesteld, en binnen deze grenzen onder verantwoordelijkheid aan de Staten-Generaal, wordt in bevestigende zin geantwoord.

Over de bezoldiging van de Staatssecretarissen zal de Regering zich eerst, wanneer de omstandigheden haar daartoe dwingen, behoeven te beraden.

Het is de bedoeling, dat deze functionarissen de titel van Excellentie zullen dragen, aangezien zij in de vervulling van hun taak in de plaats van de Minister als Minister zullen optreden. De ondergetekenden delen de opvatting, dat beide punten voor de positie van de Staatssecretarissen geenszins van belang zijn ontbloot.

Het vierde wetsontwerp

De ondergetekenden delen de zienswijze van die leden, die menen, dat moet worden afgewacht, hoe de materie wettelijk zal worden geregeld. Gelijk reeds door de tweede ondergetekende in de Tweede Kamer betoogd, bevat het onderhavige voorstel niets, dat vrees voor machtsmisbruik zou kunnen wettigen.

De Minister-President,

W. DREES.

De Minister van Binnenlandse Zaken,

J. H. VAN MAARSEVEEN.

De Minister van Overzeese Gebiedsdelen,

E. SASSEN.

De Commissie van Rapporteurs heeft gemeend met de mededeling van dit antwoord aan de Kamer haar Eindverslag te kunnen sluiten.

Vastgesteld den 30sten Augustus 1948.

KRAAIJVANGER.
VAN DE KIEFT.
DE BRUIJN.
KROPMAN.
TEULINGS.